

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Skärpt straffansvar för allvarliga kränkningar av gravfriden

Sammanfattning

En utredare ges i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med att se över straffansvaret för obehöriga åtgärder med lik. Utredaren ska

- analysera och ta ställning till om straffbestämmelsen om grovt gravfridsbrott är ändamålsenligt utformad för obehöriga åtgärder med lik och om straffskalan för sådana åtgärder bör skärpas, och
- oavsett ställningstagande i sak lämna nödvändiga författningsförslag.

Syftet med översynen är att säkerställa att straffansvaret för grovt gravfridsbrott är ändamålsenligt utformat och att straffskalan ger ett tillräckligt – och vid behov utökat – utrymme att beakta allvaret i gärningar som syftar till att försvåra upptäckt och lagföring av allvarlig brottslighet, särskilt uppsåtligt dödande, samt att straffskalan är adekvat i förhållande till straffskalorna för annan grov brottslighet som begås i liknande syften.

Uppdraget ska redovisas senast den 4 januari 2027.

En skärpt syn på obehöriga åtgärder med lik

Bakgrund

Ett straffrättsligt skydd mot obehöriga åtgärder med lik har funnits i svensk rätt under lång tid. Straffbestämmelsen om gravfridsbrott i 16 kap. 10 § brottsbalken innefattar en kriminalisering av sådana åtgärder som innebär att någon obehörigen flyttar, skadar eller skymfligen behandlar ett lik eller en avliden persons aska. Straffansvaret omfattar obehöriga åtgärder såväl med en död kropp som inte omhändertagits för gravsättning som med ett

gravlagt lik. Enligt bestämmelsen döms även den som vidtar vissa obehöriga åtgärder med en grav eller begravningsplats. Straffet är böter eller fängelse i högst två år.

En särskild straffskala för grovt brott med brottsbeteckningen grovt gravfridsbrott infördes den 1 juli 2022. Straffet är fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen av om ett brott är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen tillfogat ett lik en svår skada eller om gärningen inneburit omfattande förstörelse eller annars varit av särskilt hänsynslös eller farlig art. Det grova brottet infördes för att markera en skärpt syn på allvarliga fall av brott mot gravfriden och för att den dåvarande straffskalan inte ansågs ge tillräckligt utrymme för att döma ut straff som stod i proportion till brottets allvar (Skärpt straff för gravfridsbrott, prop. 2021/22:195 s. 8–9).

Sedan bestämmelsen om grovt gravfridsbrott infördes har flera straffrättsliga åtgärder vidtagits som syftar till att stärka det straffrättsliga skyddet för den personliga integriteten. Exempelvis föreslås i propositionen Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor (prop. 2026/26:218) bl.a. att närmare femtio straffskalor skärps. Skärpningarna tar i flera fall sikte på sådan brottslighet som innebär allvarliga kränkningar mot den enskildes person, i huvudsak grova vålds- och sexualbrott, men även allvarliga förmögenhetsbrott, och syftar till att säkerställa att straffskalorna på ett bättre sätt återspeglar brottens allvar. Som en allmän utgångspunkt för förslagen lyfts att brottsofferperspektivet och behovet av att skydda samhället mot allvarlig brottslighet ska ges en mer framträdande roll vid utformningen av de regler som är styrande för påföljdsbestämningen (samma prop. s. 49). Gällande brotten mot allmän ordning i 16 kap. brottsbalken föreslås att straffskalorna för involverande av en underårig i brottslighet och uppvigling, grovt brott, skärps, medan det bedöms att andra ändringar i straffskalorna inte bör genomföras i det aktuella lagstiftningsärendet (samma prop. s. 107–109).

Behovet av en utredning

På senare år har det i flera uppmärksammade fall framkommit att personer vidtagit obehöriga åtgärder med lik. Vid en genomgång av orefererad praxis framkommer att åtgärderna bl.a. har bestått i likskändningar där den döda kroppen har gömmts undan eller grävts ned, bränts upp eller att kroppsdelar avlägsnats (se bl.a. Göta hovrätts dom den 25 oktober 2023 mål nr B 1735–

23, Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 15 februari 2024 mål nr B 4943–23 och Svea hovrätts dom den 14 maj 2025 mål nr B 3168–25).

Åtgärderna har ofta vidtagits i syfte att göra sig av med kroppen och försvåra utredningen av hur personen avlidit. I vissa fall har åtgärderna inneburit att kroppen endast delvis återfunnits. Åtgärderna kan innebära att det inte går att fastställa hur personen avled och att misstänkt brottslighet inte klaras upp, men även att närstående och anhöriga berövas möjligheten att begrava den avlidne och få ro.

Straffbestämmelsen om gravfridsbrott skyddar ett allmänt intresse av att avlidna och deras vilorum ska behandlas med vördnad och respekt och utgör ett brott mot allmän ordning enligt 16 kap. brottsbalken. Skyddsintresset är dock vidare än så. Regleringen om gravfrid, och kriminaliseringen av obehöriga åtgärder med lik, anses också ha till syfte att värna den avlidnes integritet och värdighet. Åtgärderna innebär ett obehörigt intrång i dessa intressen, och är samtidigt kränkande för efterlevande anhöriga och utgör ett angrepp på deras personliga sfär och integritet. Inte minst äventyrar sådana åtgärder ett för staten centralt intresse av att allvarlig brottslighet, såsom fall av uppsåtligt dödande, klaras upp och lagförs.

Som redogjorts för ovan har flera lagstiftningsåtgärder vidtagits för att höja straffnivån och straffskalorna för allvarliga angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet till person. Det kan med fog hävdas att en skärpt syn på angrepp av den personliga integriteten också bör få genomslag för allvarliga brott mot gravfriden. Samtidigt har brottsofferperspektivet fått ett större genomslag och betonats på ett tydligare sätt jämfört med tidigare lagstiftningsarbete. Straffskalan bör mot denna bakgrund ses över för att säkerställa att den är i linje med de motiv som föranlett de lagstiftningsåtgärder som vidtagits på senare år. Som framkommit ovan vidtas obehöriga åtgärder med lik många gånger i syfte att dölja allvarligare brottslighet, exempelvis ett föregående mord. En skärpt straffskala kan ge uttryck för allvaret i sådana gärningar.

En översyn av lagstiftningen ligger också väl i linje med riksdagens syn på frågan. I samband med att riksdagen antog propositionen Skärpt straff för gravfridsbrott (prop. 2021/22:195) beslutade riksdagen om två tillkännagivanden till regeringen. Det första tillkännagivandet avser att straffskalan för grovt gravfridsbrott bör motsvara straffskalan för grov mened, dvs. fängelse i lägst två och högst åtta år. Det andra tillkännagivandet avser att kvalifikationsgrunderna för grovt gravfridsbrott bör utökas till att även

omfatta situationen då hanterandet av en avliden människas kropp försvårat en brottsutredning (bet. 2021/22:JuU43 punkt 2–3, rskr. 2021/22:318). I utskottets betänkande anförs bl.a. att straffet för grovt gravfridsbrott bör motsvara straffskalan för grov mened eftersom båda brotten ofta syftar till att försvåra utredningen av allvarlig brottslighet. Utskottet anför vidare att den omständigheten att en person har hanterat en avliden människas kropp på ett sätt som innebär att dödsorsaken inte kan fastställas, eller att utredningen av ett misstänkt brott på annat sätt försvåras, alltid bör medföra att ett gravfridsbrott bedöms som grovt (bet. 2021/22:JuU43 s. 9–10).

Sammanfattningsvis kan det ifrågasättas om straffansvaret för obehöriga åtgärder med lik är ändamålsenligt utformat och om straffskalan för sådana åtgärder på ett tillräckligt tydligt sätt återspeglar brottets svårhet. Det finns därför skäl att låta en utredare se över frågorna.

Uppdraget

Utredaren ska analysera och ta ställning till om straffbestämmelsen om grovt gravfridsbrott är ändamålsenligt utformad för obehöriga åtgärder med lik och om straffskalan för sådana åtgärder är tillräcklig.

I uppdraget ingår att ta ställning till om straffbestämmelsen är ändamålsenligt utformad för att träffa obehöriga åtgärder med lik och om befintliga kvalifikationsgrunder för grovt brott är tillräckliga och lämpligt utformade. I uppdraget ingår också att överväga om obehöriga åtgärder med lik bör regleras i en separat straffbestämmelse. En separat straffbestämmelse kan innebära ett tydliggörande av brottslighetens allvar, samtidigt som det kan innebära en reglering som på ett bättre sätt ringar in och markerar de allvarligaste fallen. Det gäller exempelvis i de fall gärningarna begås i syfte att försvåra att allvarlig brottslighet, såsom uppsåtligt dödande, upptäcks eller lagförs. En fördel med en sådan lösning kan också vara att straffskalan för ett separat brott på ett bättre sätt kan anpassas efter åtgärdernas svårhet och inte behöver inrymma även andra, i jämförelse mindre allvarliga, kränkningar av gravfriden.

Oavsett ställningstagandet i fråga om straffbestämmelsens utformning ska utredaren ta ställning till om straffskalan för obehöriga åtgärder med lik är tillräcklig. En utgångspunkt för ställningstagandet bör vara att straffskalan för grovt gravfridsbrott ska skärpas. Vid ställningstagandet ska utredaren i skärpande riktning särskilt beakta att obehöriga åtgärder med lik kan begås i

syfte att försvåra att brott upptäcks eller lagförs, och straffskalorna för annan grov brottslighet som tar sikte på gärningar som begås med liknande syften. Exempel på sådan annan grov brottslighet är grovt skyddande av brottsling (17 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken) och grov mened (15 kap. 1 § andra stycket brottsbalken). Straffskalan bör ge utrymme att döma ut ett tillräckligt strängt straff för att fullt ut beakta att åtgärderna kan ha vidtagits i syfte att försvåra en utredning av uppsåtligt dödande. Om utredaren föreslår en skärpt straffskala för grovt gravfridsbrott bör utredaren även ta ställning till om straffskalan för brott av normalgraden bör justeras.

Utredaren ska lämna nödvändiga författningsförslag.

Övrigt

Utredaren ska hålla sig informerad om arbete som bedrivs inom Regeringskansliet på det område som uppdraget avser, till exempel Utredningen om en starkare nödvärnsrätt och ett effektivare tillträdesförbud (dir. 2025:82). Utredaren ska även inhämta det material från berörda myndigheter som bedöms nödvändigt.

Utredaren ska bedöma de ekonomiska konsekvenserna av förslagen och ge förslag på hur eventuella kostnader ska finansieras samt hur det påverkar rättsväsendets arbetsbelastning.

Uppdraget ska redovisas senast den 4 januari 2027.

(Justitiedepartementet)